

Den dag tyskerne bankede på døren

(Erindringer af førstelærer Johannes Rasmussen, Svanninge)

Af *Kaj Mehr*

Blandt de mange danskere, som Gestapo arresterede under besættelsen, var den 60-årige førstelærer ved Svanninge skole, Johannes Rasmussen¹.

Da lærer Rasmussen efter befrielsen var vendt tilbage til Svanninge, nedskrev han i juni 1945 nogle optegnelser om sine oplevelser og begyndte derefter i september samme år at skrive »Erindringer fra tiden 13. november 1944 til 5. maj 1945«. Efter at have skrevet de første 22 sider i det kladdehæfte, der udgør hans erindringer, måtte han på grund af nervespænding, som det udtrykkes, holde op.

Først i maj 1955 følte han sig »kaldet til at tage opgaven op på ny«. Det blev til et håndskrevet kladdehæfte på 128 sider. Hæftets indhold har aldrig været offentliggjort. Jeg har i 1986 modtaget det fra hans datter, fru Kirsten Bjørn.

Hæftet ligger til grund for efterfølgende, der først og fremmest fortæller om tiden fra 13. november 1944 og til begyndelsen af januar 1945, hvor lærer Rasmussen blev ført til Frøslevlejren.

Arrestationen

Det var endnu halvmørkt, da børnene som sædvanlig mødte op til dagens undervisning i den gamle landsbyskole i Svanninge og fandt deres pladser i skolestuen, hvor den store kakkeloavn, der blev opvarmet med tørv, afgav en lille smule varme.

Morgenbønnen og morgensangen var overstået, undervisningen var i gang. Tilsyneladende ville denne dag – den 13. november 1944 – forløbe som enhver anden dag. I spisefrikvarteret kl. 10 havde førstelærer Rasmussen haft besøg af sin svoger, Chr. Sørensen fra Millinge. De havde drukket en kop kaffe sammen, sagt farvel til hinanden, og lærer Rasmussen var lige begyndt næste skoletime, da der blev banket på kontordøren. To mænd viste sig i døren og forestillede sig som det tyske sikkerhedspoliti. De ønskede at tale med lærer Rasmussen, så han bad børnene sidde stille et øjeblik, hvorefter han gik med de to mænd ind i dagligstuen, hvor en tredje mand allerede opholdt sig.

En dansktalende mand spurgte om navn og alder og tog derefter et gult papirark frem, hvoraf han oplæste:

De er anklaget for at have gemt flygtninge i Deres hus, at have modtaget ni politibetjente fra Sønderjylland, at have anbragt politiske flygtninge på egnen og ved aktiv deltagelse i den mod den tyske værnemagt, fra undergrunden kommende modstandsbevægelse (sagt med hævet tonefald, medens de alle tre trængte sig nærmere ind på mig).

Lærer Rasmussen afviste omgående alle beskyldningerne som usande. Svaret var en ordre om at tømme alle lommerne og lægge indholdet på bordet. Skufferne i skrivebordet blev gennemrodet. Manuskriptet til en nylig holdt tale blev læst.

»De må med til Odense; forhøret vil vare en times tid, og De kan rejse hjem med toget til aften,« sagde lederen.

Lærer Rasmussen bad om at få noget varmere uldtøj på, da han i anledning af forestående vask havde skiftet til noget tyndere.

»Det behøves ikke,« lød svaret. »De kommer hjem i aften. Her har De 10 kr. at rejse hjem for,« sagde gestapomanden, idet han tog en seddel fra lærerens pung og stak den i hans vestelomme.

En anmodning om at måtte ringe til sognepræsten, pastor Lind angående en begravelse, der skulle finde sted om eftermiddagen, og hvor læreren som degn skulle medvirke, blev afslået.

En overfrakke fik han dog lov til at få på. »Giv ham den tykkeste,« råbte de til frk. Hansen, lærerens husholderske. Så fik han lov at sige farvel til børnene. Han bad dem gå stille hjem, før han førtes til den ventende vogn, hvori der foruden chaufføren sad en arresteret bryggeriarbejder fra Faaborg. Så gik det i susende fart mod Odense.

Årsagen til anholdelsen

I september 1944 havde Gestapo foretaget en razzia i Faaborg og bl.a. forsøgt at arrestere lærer ved Faaborg Borger- og Realskole Aksel Nielsen², men en kollega nåede pr. telefon at advare ham, så da tyskerne dukkede op på hans bopæl Assensvej 60 tidligt om morgenen, fandt de kun fru Nielsen i huset. Hun blev naturligvis dybt rystet og turde ikke forblive i hjemmet, hvorfor hun henvendte sig til lærer Rasmussen og bad om at måtte bo nogen tid på Svanninge skole, hvilket hun selvfølgelig fik lov til.

De mange fremmede, der færdedes på skolen, samt nysgerrige naboer gjorde fru Nielsen usikker og umuliggjorde det for hende at mødes med sin mand, der nu var gået under jorden.

Lærer Johannes Rasmussen, Svanninge, fotograferet ved skrivebordet (t.v.), og da han havde modtaget dannebrogordenen (t.h.).

Lærer Rasmussen cyklede en dag ud til komtesse Ella Bille Brahe, der boede på skovridergården Hanneslund ved Steensgaard. Hun lovede villigt at huse fru Nielsen nogle dage. Stedet var særdeles velegnet med sin ugenerte beliggenhed, omkranset af skove, hvor hun kunne mødes med sin mand.

Den 7. oktober ringede komtesen til lærer Rasmussen og sagde, at Gestapo om natten havde været på Hanneslund og arresteret hendes nieces mand, kaptajn Wedellsborg, der en tid havde været »gæst« på Hanneslund, hvorfor det nu var bedst ikke at modtage flere gæster. Samme eftermiddag kom komtesen cyklende til skolen og fortalte lærer Rasmussen mere om nattens hændelser.

Så gik dagene, indtil Gestapo dukkede op den 13. november, hvor lærer Rasmussen blev gjort bekendt med, at komtesens telefonsamtale med ham var blevet aflyttet, og dette var grunden til anholdelsen³.

Opholdet på Husmandsskolen

Lærer Rasmussen blev kørt til Husmandsskolen i Odense⁴ og straks efter ankomsten ført til forhør på et kontor på 1.sal. Han fik lov til at sidde ned, mens tolken (Ivar Rasmussen) stillede ham spørgsmål, da Rasmussen ikke ønskede at tale tysk. Udover spørgsmål om personlige data var tyskerne interesserede i at vide noget om hans tillidshverv, hvoraf han havde mange. Bl.a. var han formand for Kristelig Lytterfore-

Svanninge skole, hvor Johannes Rasmussen var førstelærer fra 1913 til 1954.

ning for Faaborg og Omegn, der havde 700 medlemmer. Han var leder af Luftsværnsforeningen i Svanninge sogn, medlem af menighedsrådet, leder af indkvarterings- og evakueringsudvalget, formand for fælleslærerrådet m.v.

»De må jo være kendt og kende mange mennesker,« fastslog forhørslederen og spurgte derefter om kendskab til navngivne personer, bl.a. dommerfuldmægtig Frants Jørgen Hvass i Faaborg, som tyskerne havde god grund til at mistænke for deltagelse i modstandsbevægelsen.

Efter forhøret blev Rasmussen ført til en af de celler, der var indrettet i kælderen. Cellen, der var fem skridt lang, 130 cm. bred og havde cementgulv, skulle han dele med en anden arrestant, en politibetjent.

Sovebriksen, der var en kasse indeholdende en laset og meget snavset madras med lidt fyld, bestående af træuld, skulle de to mænd dele.

Af pladshensyn måtte vi, nat efter nat, ligge med den enes fødder ved den andens hoved og uden at kunne ligge på ryggen eller dreje sig om på siden; jeg tog min jakke af og brugte den som hovedpude, medens overfrakken tjente som overdyne.

Kosten var yderst mangelfuld. Om morgenen og om aftenen bestod den af to stykker 2 cm. tykke skiver mørkt rugbrød med et tyndt lag fedt eller marmelade, dertil en kop kaffe eller te, uden sukker og fløde. Om middagen serveredes hvidkåls- eller brunkålsuppe, uden kød, og sjældent kartofler. Efter hvert måltid fik man lov til at gå på toilettet og om morgenen blive vasket ved en lille kumme. I regelen lå der et stykke

sæbe derinde, og udenfor hang et meget snavset håndklæde til brug for alle 25 fanger. Det skiftedes kun med flere dages mellemrum.

Efter nogle dages forløb fik lærer Rasmussen meget ondt i hofterne og korsbenet, hvilket gav ham besvær og smerte i årevis. Som følge af, at han kun bar det tynde uldtøj i den kolde celle, fik han blærebetændelse og deraf følgende stærke smerter, ikke mindst på grund af den meget hyppige vandladning.

Heldigvis var der blandt fangevogterne en ældre tysker, der kunne se, at læreren var syg, og derfor gav ham en mælkeflaske, da der jo kun var adgang til toiletbesøg de omtalte tre gange om dagen.

Mange forhør fulgte efter det første.

Ved et af disse tog forhørslederen til slut et brev frem, det var fra min datter, sagde han, og det måtte jeg få, når jeg ville fortælle dem, hvor jeg havde skjult de eftersøgte flygtninge. Da jeg ikke kunne gøre det, åbnede han brevet og tog billedet frem og viste mig det i frastand. »Dette er Deres barnebarn, kan jeg forstå. De skal få det, hvis De svarer os nu,« sagde han. – Da jeg stadig tav, kastede han såvel brevet som billedet ned i papirkurven og sagde: »Nå, det har altså ingen betydning for Dem.«

Da blev jeg meget ked af det og sagde: »Jeg er en ensom mand, min hustru er død⁵, billedet var fra min eneste, min kære datter, og billedet af hendes lille dreng, mit eneste barnebarn. Jeg ville så inderlig gerne se det.« – «Så sig os det, vi beder Dem om,« sagde tolken. – «Det kan jeg ikke,« sagde jeg, »jeg går ikke på akkord med uretten.« – «Så går vi ned i hotellet igen,« sagde han og gav mig et slag i ryggen og trak af sted med mig. Da vi stod foran min celledør, og han ledte efter den rigtige nøgle, sagde jeg følgende: »Ja, landsmand, hvis jeg engang kommer tilbage til friheden, og min pen kan skrive, har jeg et og andet at fortælle efterslægten, kan De tro.«

Så åbnede han døren og låsede mig inde, men fra den dag deltog han ikke mere ved mine forhør. Nu blev det Poul Tysker.

Ved et andet forhør, der varede tre timer, blev lærer Rasmussen tvunget til at stå op. Til sidst faldt han besvimmeligt om og slog hoved og krop i faldet. En af vagterne tog ham i skulderen og førte ham ud på toilettet, hvor han blev behandlet med koldt vand på hoved, hals og arme og derefter ført ned i cellen.

Ophold i arresthuset i Albanigade

Selv om lærer Rasmussen psykisk holdt modet oppe, gennem sin dybe kristne tro, blev det mere og mere tydeligt for vogterne, ikke mindst

den ældre tysker, at hans fysiske tilstand forværredes. Sammen med nogle af sine medfanger blev han da overført til arresthuset i Albanigade.

Selv om der var tre mand, der skulle dele en enecelle i arresthuset, så var den at foretrække frem for »fangehullet« på Husmandsskolen. Cellen var ren, udstyret med vaskekumme og toilet, og så var den opvarmet. Fangerne fik udleveret blyktallerkener og tre irgrønne spiseskeer, kniv og gaffel samt skurepulver og neglebørste med befaling om at pudse redskaberne til den kommende aftenispising.

Denne bestod af kartofler, som var stuede i lidt brun sovs, og sluttede med te, hvortil vi selv kunne smøre rugbrødsskiver med lidt margarine.

Efter et par dages forløb kom vi ned på gårdtur under meget streng bevogtning, og herfra kunne vi følge lidt med i folkelivet udenfor gennem de forskellige lyde, som nåede ind til os. Således kunne vi hver dag glæde os over kirkeklokkernes hilsen; deres virksomhed var heldigvis ikke rationeret.

En nat blev vi alle vækket og fik ordre til at stå fuldt rejseklare i løbet af 20 minutter. Vi fik hver udleveret brød, margarine, ost og lidt kødpølse med ordre til at ordne madpakker og have alt parat til bortrejse, når der blev givet signal. Der blev rivende travlhed og dæmpet samtale, medens cellen blev gjort i stand, før vi trak i rejsetøjet.

Hvor skulle vi hen? Madpakkernes indhold kunne tyde på, at der var tænkt på en længere rejse. Blot vi dog måtte følges ad alle tre.

Sådan stod vi alvorlige og talte sagte sammen om den uvisse fremtid, men for alle tilfældes skyld tog vi en rørende afsked med hinanden med tak for hjælp og fortrolighed og med ønsket om atter at mødes – om det var Guds vilje – når Danmark atter var et frit land.

Omsider afbrødes stilheden af kommandoråb, støvletramp og åbning af mange celledøre. Nu låses også vor dør op, og en mægtig prøjser-officer i vældig pelskappe træder frem mod døråbningen sammen med to soldater.

Som den ældste trådte jeg først frem, meddelte navn og stilling, fødselsdato m.m., hvorefter det lød med dyb stemme fra kæmpen: »Træd tilbage.« Næste mand – min medfange Østberg – må derpå frem, men får samme ordre og trækker sig nølende tilbage. Så er det næste medfange, politibetjent Lauritsens tur, og aldrig så snart har han svaret på de ham stillede spørgsmål, før kæmpen brøler: »Her- aus«, og da Lauritsen er tumlet ud på gangen, får han et mægtigt spark af den vrede herres støvle. Således skiltes vi den nat. Men vi to stod der endnu i rejsetøjet. Skulle vi måske med en anden transport?

En værnemagtssoldat stod endnu ved vor dør med maskinpistol m.m., indtil vagten kom og meddelte, at vi ikke skulle med, og lukkede døren med et næsten kammeratligt: »Schlafen Sie wohl.«

Dagene i cellen var lange, og trods forsøg på at holde humøret oppe lagde usikkerheden med hensyn til fremtiden sin alvor ind over fangerne, – og når vi var kommet i seng og havde læst et stykke af Bibelen og bedt aftenbøn sammen, gik tankerne på langfart. Kun de uundgåelige bankesignaler, dybe suk og den stille gråd afbrød stilheden i den mørkelagte celle.

Atter på Husmandsskolen

I de følgende dage kom lærer Rasmussen flere gange i forhør i en særlig celle i arresthuset. Da man skønnede, at hans helbredstilstand var blevet bedre, blev han en eftermiddag afhentet og som eneste fange ført til Husmandsskolen. Her blev han indsat i en enecelle og fik serveret et tykt stykke brød og et bæger vand.

Timerne sneglede sig uhyggelig langsomt af sted. Om aftenen fik jeg atter serveret et stykke brød og et bæger vand. Efter at have været alene ude på gangen for diverse, åbnede de for de andre celler, hvorefter min dør blev lukket for natten.

Da jeg var træt og sulten, holdt jeg straks min aftenandagt og lagde mig på briksen og tænkte på, hvad dette vel kunne være indledningen til. Efter en urolig nat – i enecellen – hvor jeg på forunderlig måde flere gange mærkede Guds nærhed, kraft og fred, faldt jeg i søvn hen på morgenstunden.

Op på formiddagen blev jeg hentet til afhøring oppe på første sal, og på vej derop forstod jeg tydeligt, at nu ville der blive taget strengt på mig. Jeg kom til at tænke på Jesus, der stillede stormen på søen og så hele tildragelsen i tankerne og udbrød af mit hjertes angst: »Herre, frels mig«, og da lød det til mig, stille og tillidsfuldt: »Hvorfor så bange, du lidetroende?«

Da var det, som at noget var borte; jeg var rede til at møde, hvad der måtte komme – med Jesus ved min side.

Det blev det strengeste forhør, jeg hidtil havde været ude for. Stolen, som jeg plejede at sidde på, blev taget til siden, og jeg blev stillet foran skrivebordets gavl efter en knytnæve i ryggen.

Forhørslederen, der sad i skrivebordsstolen, trak en sølvblank gummiplange frem af en skuffe i højre skab og lod den falde hårdt mod bordpladen, hvorefter han holdt staven hen foran lærer Rasmussen og spurgte ham, hvad han troede det var. »Det er vel en gummiknippel,«

svarede læreren. Da forhørslederen gjorde mine til at løfte kniplen, så lærer Rasmussen roligt på ham og bemærkede, at han mente, at torturredskaber hørte en svunden tid til. Så åbnede forhørslederen skuffen og smed kniplen derved, mens han sagde til Poul Tysker:⁶ Nu må De.

Så overlod han det videre forløb til Poul, der straks gik i gang. »Må jeg så få at vide, hvor De har anbragt de to mænd,« sagde Poul og satte sig ned ved skrivebordet og noterede en telefonmelding.

»Jeg har ikke mere at sige.«

»Sig det nu, så De kan blive fri. Kan De da ikke forstå det – De er dum. Det er mig ubegribeligt, at De kan være lærer«, sagde han hånligt. Nu kom der nogle øjeblikke, som aldrig vil kunne glemmes, og kun ved Guds kraft alene kom jeg igennem dem.

Han rejste sig fra skrivebordet, gik hen og tog et gevær i et hjørne af lokalet og lagde det på skrivebordet. Så tog han ned i sin lomme, og langsomt fandt han nogle patroner frem og ladede bøssen, som han derefter holdt imod mig. At beskrive min sjæletilstand i de øjeblikke, som nu indtraf, magter jeg ikke.

»Skal vi så have det at vide?« sagde han hvast, med bøssen rettet mod mig.

»Jeg har intet mere at sige,« sagde jeg stille.

Så vendte han sig hastigt om, åbnede et vindue og skød ét – måske to skud ud mod nogle fugle i et træ i haven. Derpå lukkede han langsomt vinduet og lagde bøssen på skrivebordet.

»Får jeg det så at vide?« sagde han skarpt.

»Jeg har intet mere at meddele,« sagde jeg endnu mere stille.

Han satte sig ned, skrev noget og sagde med lidt usikker stemme: »Ja, så bliver det altså koncentrationslejr i Tyskland, – det er det billigste«.

»Det bliver måske dødsstraf for mig, med mit svage helbred, men det må De om,« fik jeg styrke til at sige, roligt og bestemt.

En klokke ringede, døren åbnedes, og en mand greb mig i armen og førte mig ned til en anden celle.

Mødet med Poulsen

Der var tre fanger i cellen i forvejen. Man gjorde sig rede til natten. Der var en briks og tre madrasser på gulvet. Uroen på gangen tydede på, at en transport var ved at blive gjort klar.

Ud på natten blev døren til cellen åbnet, og der blev givet ordre til, at alle skulle gøre sig klar til at rejse, hvilket var meget let, da fangerne lå med tøj på. En halv time senere blev celledøren atter åbnet, og de tre

af fangerne blev med støvlespark jaget ud på gangen, men da lærer Rasmussens navn til sidst blev råbt op, trådte fangevogteren frem og sagde: »Den gamle lærer er syg,« hvorpå celledøren atter blev lukket.

Senere på natten blev døren atter åbnet, og en lidt ældre herre ved navn Poulsen⁷ kom ind til lærer Rasmussen. Han gav ham briksen og orienterede ham om de bekvemmeligheder, de fra nu af skulle være fælles om.

Næste dag blev de to cellekammerater flyttet til arresten i Albani-gade, og glæden var stor, da de blev ført til en lys og dejlig celle, hvor Østberg stod i døren og modtog dem.

Poulsen havde kort tid i forvejen gennemgået en stor operation og måtte derfor behandles som rekonvalescent, hvilket også kom os to andre medfanger til gode. Amtslægen beordrede nemlig, at Poulsen skulle have særlig kostforplejning, og denne blev daglig fra præstegården via amtslægen sendt til arresten, hvor fangevogteren bragte de lækre sager ind i cellen og med stor forundring pakkede ud på bordet. Han var med rette forundret over den rigelige forsyning til den sygemeldte fange. Poulsen havde nemlig fået skikket bud til præstegården: Husk, at vi er tre!

Røde Kors – fangernes ven

I Svanninge vidste ingen, hvor lærer Rasmussen var ført hen, ligesom hans datter og svigersøn i København svævede i uvished.

Den 4. december havde sognepræsten, pastor Lind, kontaktet modstandskredse i Faaborg og oplyst, at han mente, at lærer Rasmussen var angivet til tyskerne af en mand fra landsbyen.

En af lærer Rasmussens gamle elever⁸ var gift med en ansat på Odense Glasværk. Gennem ham var formanden for glasværket, der også var leder af Røde Kors i Odense, blevet gjort opmærksom på lærer Rasmussens situation. Da lærer Rasmussen havde opholdt sig nogle dage i arresten i Albanigade, fandt Røde Kors da også frem til ham.

Vagten kom og meddelte, at der var kommet en mand fra Røde Kors og ville hilse på ham. Han blev ført hen i et særligt modtagelsesværelse, og af en tolk fra Husmandsskolen blev han præsenteret for lederen af Røde Kors i Odense.

Han medbragte hilsener fra Svanninge, fra menighedsråd, skolekommission m.v. samt fra lærer Rasmussens datter og svigersøn. Lærer Rasmussen bad Røde Kors om at hilse tilbage samt om at få nogle få nødvendige beklædningsgenstande hjemmefra og besked om, hvem der varetog hans økonomiske forhold.

Hele mødet varede vel et kvarters tid og blev meget nøje overvåget af tolken, men jeg var lykkelig over atter at være i jordforbindelse med mine kære og med menigheden i Svanninge.

Ved det andet Røde Kors-besøg modtog lærer Rasmussen de ønskede beklædningsgenstande fra sit hjem samt fik friske hilsener. Tredje gang, Røde Kors kom på besøg, var lige før jul.

Lederen og hans frue kom med en dejlig pakke til hver af os politiske fanger. I den store papæske med R.K.-mærket var der mange dejlige ting, lige fra chokolade, bolcher og æbler til spegepølse og smøreost og vistnok også tobak.

Også nogle breve modtog jeg gennem Røde Kors, og en dag bragte fangevogteren brevpapir og konvolut og meddelte, at jeg måtte skrive et kort brev til min datter. Ordenes antal blev mig opgivet, og alt skulle selvfølgelig censureres omhyggeligt. Jeg forstod gennem de korte meddelelser, jeg modtog, at mange tænkte venligt på mig, og det gjorde mig godt.

Julen i arresten

De velsignede kirkeklokkers kimen havde under gårdturen bragt os bud om, at julen trods alle hindringer og snærende bånd også i året 1944 ville forkynde evangeliet om den store glæde, trods de mange sorger og ulykker, der var bragt ind over vort land, og at der også denne juleaften, trods ufred og voldsherredømme, skulle lyde et budskab om: Fred på jorden og Guds velbehag i menneskene.

Selv inden for et fængsels mure bliver der efter dansk skik gjort en del, for at fangerne skal mærke lidt af julens stemning og fred, dels ved fangernes juleaftensgudstjeneste i fængselskirken, og dels ved det særlige julemåltid, som bliver beredt for hver eneste af dem.

Kun de danske politiske fanger måtte ikke nyde noget af dette. Poulsen spurgte, om det ikke var muligt, at vi også fik lov at deltage i gudstjenesten, men fik et afgjort nej. Derimod løfte om, at døren til vor celle fik lov at stå åben under gudstjenesten, så vi i hvert fald kunne høre orgelspillet og salmerne fra kirken.

Løftet blev holdt, og vi fik lov at sidde i døråbningen og nynne med på de kære julesalmer, men på gangen ved den modsatte side var så, selvfølgelig, posteret et par vagtposter, fuldt bevæbnede, for at passe på os.

Den anden begunstigelse, som de almindelige fanger nød på en juleaften, skulle de politiske fanger heller ikke have. Vi tog kun hver en lille portion stuede kartofler fra deres madspand denne juleaf-

ten, men da celledøren var låst og slåen skudt for, hvilket altid skete med et smæld, blev der efterhånden stilhed på vor afdeling af det store fængsel, så begyndte vi tre at holde juleaften.

Og det blev den mest særprægede juleaften, jeg endnu har oplevet, og en af de skønneste og rigeste stunder i mit liv, en højtidelig stund.

I denne skønneste broderlige forening delte vi juleevangeliets gamle glade budskab og sang flere af vore dejlige julesalmer, selv om stemmen ofte slog over af sindsbevægelse, og tårer randt på kind.

Og julenadveren, den var takket være fru Poulsens offersind langt ud over, hvad den bød på hjemme under almindelige forhold. Derudover havde vi hver især fået sendt gode bøger som julegave.

Det blev sent, før vi gik til ro. Vi følte, at mange bad for os. Herren var os nær, – vi blev glade.

Atter på rejse

Omkring nytår blev Østberg flyttet fra cellen. Pastor Poulsen og lærer Rasmussen tænkte, hvornår det mon var deres tur.

Den 4. januar, hen på eftermiddagen, fik lærer Rasmussen meddelelse om at gøre sig klar til afrejse. Han skulle med en transport til Husmandsskolen. Rasmussen og Poulsen tog en rørende afsked med hinanden, og Rasmussen fik et godt ord med på vejen af sin sjælesørger. På Husmandsskolen blev Rasmussen indsat i en enecelle – sammen med fire andre fanger.

Næste dag, klokken 4 om morgenen, blev fangerne vækket, fik de sædvanlige humpler brød og kaffeerstatning samt ordre om at gøre sig i stand til transporten.

Jeg havde heldigvis fået en kuffert sendt hjemmefra, så jeg nu havde let ved at transportere mine få forskellige ejendele med på turen. Klokken 5 var vi køreklar og blev samlet under streng bevogtning, fik ordre på, at hvis vi prøvede at flygte, ville vi blive skudt.

Snart stod vi på række, ialt 24 – 23 mænd og 1 kvinde – næsten alle helt unge mennesker. Der blev nu hentet håndjern frem, og mange blev sammenlængede to og to. Den unge kvinde bad så mindelig om at blive fri, men blev lænket til en ung mand. Så blev vi ført op i en flyttevogn, som forrest i rummet var lastet med generatorbrændsel i sække. Midt i vognen og ude ved siderne stod nogle enkelte bænke og kasser.

Lederen af transporten kaldte mig frem først og anviste mig plads langt fremme i vognen, jeg måtte hvile mig på sækkene. Da alle

fangerne var på plads – mange sad på gulvet – kom de ni soldater, som skulle passe på os, også ind og satte sig på nogle særlige bænke. Så blev døren lukket, og møbelvognen med sin dyre last kørte ud fra den uhyggelige »husmandsskole«.

I begyndelsen af turen var det vanskeligt at vide, hvilken vej de kørte, men snart blev det nødvendigt at åbne portene lidt, for at skaffe frisk luft, og engang imellem måtte de holde for at hælde brændsel på generatoren, og da blev det muligt for fangerne bag i vognen at se gade- og vejskilte, hvoraf det stod klart, at vi var på vej mod vest. Det var snevej, da vi nåede Middelfart og kørte over Lillebæltsbroen, og sydpå videre gennem byer mod den danske grænse. Flere af mine medfanger havde det drøjt, navnlig de sammenlængede, som var stærkt hæmmede i deres bevægelser.

»Nu nærmer vi os grænsen,« blev der hvisket fra mand til mand. Går vi nedad mod toldstedet, skal vi transporteres til Tyskland – og hvad så? Man nævnte flere uhyggelige navne på koncentrationslejre, og jeg selv? Ja, jeg var jo dømt til ophold i en sådan.

Dørene blev nu lukket til, og vi kørte stærkere.

Turen havde nu varet otte timer, uden at der var gjort ophold, så fangerne kunne besørge deres nødtørft, så stemningen var trykket. Hertil kom uvisheden, efterhånden som transporten nærmede sig grænsen, men da dørene på flyttevognen atter blev åbnet, og fangerne så pigtrådsspærringer forude samt vagtposter og fanger med bogstaverne G.F (Gefangene Frøslev), var de klar over, at Frøslevlejren var det foreløbige rejsemål.

Ophold i Frøslev

For lærer Rasmussen blev Frøslevlejren hans opholdssted de næste fire måneder. På grund af alder og dårligt helbred undgik han at blive udkommanderet til det daglige, hårde fysiske arbejde, som fangerne ellers blev sat til. Han blev sat til at holde orden på gange og i stuer og bære mad til sengeliggende. Herudover holdt lærer Rasmussen modet oppe hos mange af sine medfanger, bl.a. ved hver aften at holde andagt på stuen.

Fredag den 4. maj om aftenen kom meddelelsen om Tysklands kapitulation.

Ikke alle kunne komme med det første tog hjem. Først den 6. maj kom lærer Rasmussen med et lazarettog fra Padborg til Nyborg, og fra Nyborg med bil til sin bror i Frørup, hvor han overnattede.

Den 7. maj blev lærer Rasmussen hentet i bil af sognerådsformanden

Fra førstelærer Rasmussens hjemkomst den 7. maj 1945. Han bydes velkommen hjem af Laurits Hansen fra modstandsbevægelsen. Til højre i billedet sognepræst Gabriel Lind.

i Svanninge og dennes søn, der var med i modstandsbevægelsen, og kørt til sit hjem og sin skole i Svanninge, hvor skolebørn og sognebeboere under højtidelige og festlige former i tale og sang bød ham velkommen tilbage til sit sogn og sin menighed.

Hvor var det betagende skønt atter at være hjemme. Der havde jo været en tid, hvor jeg næsten havde opgivet håbet om, at det ville ske. Lykkelig og glad gik jeg til ro den aften med hjertet fyldt af tak til Gud og mennesker for, hvad jeg havde fået lov til at opleve på denne skønne dag.

Noter

1. Johannes Rasmussen, f. i Frørup 1884. Han blev uddannet som lærer på Skårup Seminarium og kom umiddelbart derefter til Svanninge, hvor han var hjælpelærer fra 1910 og førstelærer fra 1913 til 1954. Han døde i 1958, 74 år gammel. Han ligger begravet på Svanninge kirkegård.
2. Aksel Nielsen (1894–1979). Lærer ved Faaborg Borger- og Realskole. Han havde gennem nogen tid modtaget illegale blade fra København. Denne bladvirksomhed var en af grundene til Gestapos razzia i Faaborg i september 1944.
3. Tyskerne foretog ikke aflytninger af telefonsamtaler i Faaborgområdet. »Det var bare noget, vi sagde,« oplyste Poul Tysker ved en konfrontation på Svanninge skole i 1945. Der var en eller to personer, der havde angivet Rasmussen, og Poul Tysker påstod, at han ikke kendte navnene på disse.

4. Husmandsskolen i Tarup ved Odense blev beslaglagt af tyskerne og var under besættelsen Gestapos hovedkvarter.
5. Lærer Rasmussen blev i 1913 gift med Andrea Ane Nielsen Ploug, f. i Svanninge 1884. Hun døde i 1941.
6. Poul Michael Hansen, kaldet Poul Tysker, blev dødsdømt af en særret i Odense i marts 1947. Dommen blev stadfæstet af Østre Landsret og senere, den 7. september 1948, af Højesteret. Han blev henrettet den 12. november 1948. Han var en af Fyns mest kendte og forhadte landsforrædere. Han havde optrådt meget brutalt over for fangerne på Husmandsskolen.
7. Ejner Johannes Poulsen (1890–1963) var sognepræst i Thomas Kingos sogn i Odense 1924–55.
8. Olga Larsen, f. i Svanninge 1899, blev i 1920 gift i Svanninge med Karl A. Larsen, der arbejdede på Odense Glasværk.